

Ferencz István

Egy unitárius passió-kézirat

1997-ben Marosvásárhelyen a Teleki könyvtárban templomi zenével kapcsolatos anyagot kértem. Hosszú fadobozban idevontakozó kartotékot adtak. Kíváncsivá tett egy cím: PASSIO CRISTI 1767 M. S. 0420. (Cu notă muzicală = hangjegyekkel).

Ferencz István a marosvásárhelyi VI. sz. Remete Szt. Antal-plébániatemplom plébánosa, a Gyulafehérvári Főegyházmege Egyházzenei Bizottságának tagja.

A kéziratról általában: 20,5 x 33,5 cm külső méretű, félkemény táblák közé foglalt 32 víznyomásos papírlap. A lapközépen lévő vízjelben S és C betűk láthatók. Az első oldalra ragasztva egy szakállas férfit ábrázoló fénynyomat, „Ferencz József unitárius püspök”¹ beírással. A fénynyomat jobb alsó sarkában készítőjére utaló nyomtatott szöveg: „Fénynyomat, Divald K. és fia Eperjes.” Ugyanitt felül „Est Caroli Gálffi” megjegyzés.²

Ez a kézirat 1952-ben került Marosvásárhelyre a székelykeresztúri (Hargita megye) unitárius kollégiumból. Arról is tájékoztattak, hogy a kollégiumból idekerült anyagban ami nem székelykeresztúri, az korábban Kolozsvárról került oda.

A kéziratban minden oldalon kézzel vonalazott négyvonalas rendszeren ún. notációs jelekkel jelölve a dallam. Feketével írt (rajzolt) egyszerű és szépen díszített iniciálék vannak (növényi motívumokkal) a főbb részek kezdetén.

A következő tételekből áll:

I. 1–43. oldal: Jézus szenvedéstörténete. PASSIO DNI. NRI. JESU CRISTI 1767. Az első iniciálé 3 kottasor magasságú és virágokkal díszített „A” betű. Minden oldal jobb alsó sarkában látható a következő oldal első szava. A kéziratot használták, amire nemcsak a kopás utal, hanem a szövegben található belejavítások, utólag zárójelbe tett részek, kihúzások is. A kottasor elejéről hiányzik a kulcs. Az oldalak számozása későbbi. A második oldalon 1-essel kezd, és a számok karaktere eltér a szövegben lévő többi számtól.

Néhány sor a szövegből: „*A mi Urunk Jézus Kristusnak kénszenvedése, ilyenképpen következik a szent Évangélistáknak írások szerint: Az időben, mikor elközölggett volna a Pogátságának Innepe napja, melly Fásénak mondatik vala, monda Urunk Jézus az ő Tanítványinak: ...*” A 21. oldal alján: „*És ki-menvén onnét Péter, nagy keservesen sira.*” *Finis Partis Prioris.* A 22. oldal iniciáléval kezd: „*Reggel pedig lévén, öszve gyűlének a Papi Fejedelmek.*”

A passió utolsó sorai a 43. oldalról: „*... Mondá neki Pilátus: Ámbátor őrizzettek, és elmenvén Erősítsék meg a Koporsót mentől jobban tudgyátok: Ők pedig elmenvén megerősítették a Koporsót, megpetsételvén a koporsó kővét, és az őrzőket Környülle hagyák.* VÉGE.

¹ Ferencz József unitárius püspök 1835-ben született és meghalt 1928-ban. 1876. aug. 27-én választották püspökké. Mindenik unitárius püspök székhelye Kolozsvár volt és most is az.

² A Gálffi kiterjedt család, több nevezetes személy is volt közöttük.

II. 44–54. oldal közepéig: ORATIO JEREMIAE PROPHETAE.

Egyszerű iniciáléval indul a szöveg. „*Jérémiás Profétának Imádsága: Emlékezzél meg arról Uram Isten arról mi történt mirajtunk ...*”, az 54. oldalon így ér véget: „... *Nagyobb lón Jérusálemnek vétke, Sodomának és Gomorának bűnénél, ki elvesze egy szempillantásban minden e' világi erő nélkül. Jérusálem, Jérusálem ...*”

III. 54–56. oldal: Örömmek idejére való hálaadó DITSÉRET.

Kiemelten elsőként a kézirat szövegéből álljon itt 6 szakasz és utána még másik három fordítás.

„*Téged Isten ditsérünk: Téged Urnak vallunk. Téged Kegyes Atya Isten, mind az egész Föld tisztel. Téged mind az Angyalok, Téged Mennyország, és minden benne való Hatalmasságok. Téged Cherubim, és Seráphim Angyalok, az Égben szüntelen ditsérnek mondván: Szent, szent, szent, a seregeknek Ura Istene, Tellyes Menyország, és a Föld Felségednek Ditsőségével.*”

„*Téged Isten diczirünk: téged Wrnak vallunk. Téged örök Attya Isten, mind az egész föld tisztel. Téged mind az Angyalok, téged menyország és minden benne való hatalmasságok. Téged Cherubin, és Seraphin angyalok szüntelen szóval dicsérnek mondván: Szent, szent, Szent az seregeknek Wra Istene. Telyes mennyország és az föld, felségednek diczőségével ...*”³

„*Isten, téged dicsérünk, téged Úrnak mi is vallunk. Téged örök Isten, minden földi állat dicsér. Tenéked mennyei angyalok, és mennyei fejedelmek, Tenéked Cherubim, és Seraphim mindenkoron énekelnek. Szent Isten, szent Úr, szent Úristen, dicső király. Teljes mennyország és föld felséges dicsőséggeddel ...*”⁴

„*Téged, Isten, dicsérünk, téged Úrnak vallunk. Téged, örök Atyaisten, minden teremtményed tisztel. Néked mindnyájan az angyalok, néked az egek és minden hatalmasságok, Néked a Kerub és Szeráf angyalok szüntelen szóval énekelnek: Szent — Szent! Szent — Szent! Szent a seregeknek Ura, Istene! Teljes az ég és a föld Felségednek dicsőségével ...*”⁵

A verses Te Deum. (Sz.V.U. 276. sz.)

Te Deum laudamus: te Dominum confitemur. Te aeternum Patrem omnis terra veneratur. Tibi omnes Angeli, tibi Caeli et universae Potestates: tibi Cherubim et Seraphim incessabili voce proclamant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt caeli et terra maiestatis gloriae tuae ...⁶

IV. 56–61. oldal: 25 antifóna-szöveg és -dallam a következő bevezetővel: „Szent Írásból szedegettetett rövid Éneketskék, vagy Antiphonák, Sz. Dávid Soltárrival edgyütt. Meljek Hetenként: SZOMBATOKON ESTVE és VASÁRNAPOKON REGGEL rend szerént mondathatnak.”

³ Dávid Ferenc: *Isteni dicséretetek, imádságos és vigasztaló énekek.* (Csak szöveg.) Kolozsvár 1602–1615 typ. Heltai. XCIII. lap. (22.292)

⁴ Peer-Codex féle nagyhét. (Barsi Balázs OFM) Esztergom 1992. 235.

⁵ Pázmány Péter: *Dicsérvétek az Urat!* Római Katolikus Népektár. Gyulafehérvár 1993. 370. szám.

⁶ Liber Usualis 1543. lap.

10 rövid általános antifóna áll az élen. Nincs hozzájuk zsoltár, sem zsoltár-utalás, de az antifóna végén jelzi a szöveg a szentírási lelőhelyét, például az 5. antifóna szövege: „*A Kristus azt mondgya: Én vagyok a' feltámadás és az élet, a' ki hiszen én bennem, még ha meg-haland-is él: minden pedig valaki hiszen én bennem, soha örökké meg nem hal. Ján.XI. v. 25. 26.*”

Egy adventi vasárnapokon mondandó antifóna.

Három karácsonyra való antifóna (59. oldal).

Két nagyböjti antifóna: „Husvét előtt hét héttel Szombatokon, és Vasárnapokon Reggel mondandó ANTIPHONÁK.”

Két nagypéntekre való antifóna: az első — „*Sidoknak Judás ilyen jegyet ada, mondván: a' kit én meg-tsokolandok, az a' Kristus, fogjátok meg ötet. Matt. 26. v. 48. Márk. 14. v. 44.*” Más ugyanakkorra — „*Miképpen Jónás vólt három napon, és három éjjel a' Czethalnak gyomrában, azonképpen léssen az Embernek Fia-is a Földnek szivében, három éjje 's nappá. Matt 12. v. 40.*”

Három antifóna húsvétra: a második — „*Úr Istennek Angyala leszálla a' menyből és járulván a Koporsóhoz, lefordítá a követ, és azon ül vala.*”

Egy antifóna „husvét után való Szombatokra és Vasárnapokra”.

Egy „Áldozó Tsötörtökön mondandó” antifóna: „*Felméne a Kristus menyországban, nekünk helyet szerzeni: Ditsiret Istennek!*”

Két „Pümköstre való rövid Éneketske”: az első — „*Mikor bétellyesedett vólna az öt-venedik nap, a' Tanítványok egyetemben való akarattal minnyájon egyűve-gyűltenek vala. Tsel. 2. v. 1.*” Második antifóna pümkösdre — „*Szólnak vala külőmb, külőmb nyelveken az Apostolok, Istennek nagyságos dólgyairól: Ditsősség Istennek! Tsel 2. v. 11.*”

Ez a néhány szövegidézet és a mellékelt lapok betekintést engednek a XVIII. század közepén feltehetően Kolozsváron másolt unitárius kézirat szerkezetébe és tartalmába.

44
O. R. A T J O J E R E M I A E P R O P H E T A E

Jeremiás Profetának Imádsága: Gondolj meg
 arról Váram Isten arról mi történt mi rajtunk, néz
 led és tekintsd meg a mi nyomorúságunkat. A mi
 Örökségünket idegenek bírnak, és a mi Házunkban
 Kivül valók lakoznak. Árvákká maradtunk A-
 tyánk nélkül, és a mi Anyáink olyaténok mint öz-
 vegyek. A mi Vízünket pénzre ísszák, és a mi fán-
 kát nagy árcsere veszik. Nyakvágással fenyegette-
 ttünk, s megfáradtunknak nem adatik vala-
 mi nyugodalom. Aegyptusbelieknek Szolgálatot-
 tettünk, és az Assyriabelieknek; hogy Kenyérrel
 Etetnénk. A mi Anyáink vákognak, és elhullnak.

